

Михаило Петра Вукас

ХУМКЕ – 2

ПРВА КЊИГА

АКАДЕМСКА МИСАО
Београд 2016.

Михаило Петра Вукас
ХУМКЕ – 2
ПРВА КЊИГА

Рецензенти
Видак Масловарић
Марко Лопушина

Издавач
АКАДЕМСКА МИСАО
Бул. краља Александра 73, Београд

Графичка обрада и прелом
Жељко Хрчек

Дизајн корица
Зорица Марковић, академски сликар

Штампа
Академска мисао, Београд

Тираж
300

ISBN 978-86-7466-657-9

НАПОМЕНА. Фотокопирање или умножавање на било који начин или поновно објављивање ове књиге – у целини или у деловима – није дозвољено без претходне изричите сагласности и писменог одобрења издавача.

СВЕТЛА

Ничија није јорела до зоре."

И рече Бог:
„Нека буде свећлосћ.“
И би светлост.

Босиљак (lat. *Ocimum basilicum*)
Тамњан (lat. *Olibanum*)

Босиљак и тамјан – блајодаї
Свећоїа Духа
*„Душа добрих људи мирише
на босиљак“* (народна изрека)
*„И зла сила бежи када зайалимо
щамјан“* (народна изрека)

„Ђурђевдан

*Е, ево зоре, ево зоре
Боју да се помолим
ево зоре, ево зоре еј,
Ђурђевдан је а ја нисам
с оном коју волим*

Песма „Ђурђевдан“ је настала у „возу смрти“, који је путовао из Сарајева за Јасеновац, сведочи професор Жарко Видовић, историчар уметности из Сарајева, који је био у злогласном концентрационом логору 1942. године.

Србе су на Ђурђевдан затворили у сточне вагоне и, по наређењу НДХ, полиција их је повела на „ђурђевдански уранак“. (Википедија)

ЖИВОТ И СМРТ У СТАЛНОМ ПРЕПЛЕТУ

Из збира историјских прелома, из запамћеног у предачком казивању, или у обданици и несаници проживљених милих и немилых дешавања, Михаило Вукас је изнедрио нову прозну, зналачки умрежену целину, којој од корице до корице дотура сопствену префигурацију, а то значи - не мења лајт мотив, по чијој записаности стоји проклетство - да је заборав гори од смрти. Томе се експлицитно супротставља и онда када говори о вечним почивалиштима оних којима понад свеже ископане земље није остављена биљега како би се знало ко је баш на том месту прахом праху враћен, већ се помиње по неком општем именовану – ХУМКА. На нашим и иним просторима их, нажалост, има онолико и ту се неминовно намеће оно увек мучно питање – шта ако их не пронађемо, а најчешће то јесте усуд оних народа који крију братоубилаштво – међусобно затирање истих по језику, често и вери. То трагично искуство није заобишло ни Вукасову генерацију, ни њега самог, о чему је у сведочио у потоњем двокњижју СУДБИНА ИСТИНЕ.

Михаило Вукас се у својој исповедности бави сентенцијама које ни једног тренутка не лебде, већ држе на окупу драгоцени сензоријум, рецимо то језиком његове струке, из кога би однекудни зачуђеник могао да искаже свеприхваћену мудрост по којој у потоњој поруци стоји да све што живи створу учини другом, чини истовремено и себи. Ваљда у тој филозофији темељеној од прапостања, истрајава и мрв божје правде.

Рецепцији догађаја Вукас не мења ток ни када то може да учини без ризика да такав поступак прети да повреди иједну чињеницу потонулу у хук минулих времена, ни онда када казује оно што је његово око записало завичајним и неким другим просторима по којима је борио све своје.

Живот и смрт у прози Михајла Вукаса су у сталном преплету. Као почетак и као крај. Као радост и жалост. Као историја коју нико не може порећи, јер траје по усуду по коме творац успорава а људска заумност, залудност и нехај убрзавају, па се догађаји очас смењују и бивају прекоредни са трајним губитком, без обзира јесу ли историјски записи или су у неком епском простору остали затајени за векове. Теже је – слутим његову тугу, ако грובה нема, ако их не можемо наћи, ако векују у некој неодређености као ХУМКЕ. Теже је учинити запев да би им се име споменуло, или ако се само у неким приликама из тмуше дубоких јама при доброј тишини чује шум вазнесења према светлости. Тада се бол доживљава, али тешко казује.

Супротстављање чину нестајања и заборавља, било како да су приказани, представља животну и професионалну истрајност Михајла Вукаса, којој дотура реч као опомену онима који су вичнији смрти него животу, да живот јесте један и да га треба часно и без узмака проживети.

Крвава вертикала многе је заобишла, али на нашој пушкометини она, нажалост, траје све до века у коме је и сам Михаило Вукас био принуђен да вида ране које су за собом оставили милосрдни и неки немилосрдни анђели, те тако и сам постао онај источник о коме је током детињих дана слушао од својих дедова, пажљиво колико и звекет медаља којима су сведочене оне унутарње непреболне и оне видљиве ране, као траг који опомиње да ми јесмо на овим просторима, да постојимо и да смо вичнији смрти него животу. То охолом и силним јесте била и биће одвећ горка опомена.

У лирском вишезначју, Вукас читаоцу сугерише како лицем осетити земљу и траву, како благодарити оно мало праха затајеног око жилица корена, неколико само наизглед ситних зрнаца земље, а довољног да се навије око прстију, таман толико да се њиме лице може покрити, кад за то време дође.

Зачуђујућа је патографичност Михаила Вукаса у предочавању болести од које болују векови за нама, за коју није нађен нити је у неком трагу лек на почетку овога века, у коме

цивизацијска постигнућа муњевитом брзином удаљавају човека од човека и чине простор разумевању латинске фразе по којој је човек човеку вук. Дакле, егоистички пориви који супростављају појединца и заједнице и гурају их у непрестане сукобе, могло би се рећи у стални рат свих против свију. А онда - остају ране да сведоче, као и неколике о којима Вукас говори у својој књижевности, које и сам не може да преболи.

У наглашеној суровости времена Вукас је уверен да једини спас од свеprisутне немилости може да се потражи у породици, јер из ње расте љубав и апсолутна моћ. Сведочи о томе својим животом у коме његова Мирјана и благородно потомство чине спасоносну оазу мира, спокојства и доброте. Његова породица је део онога што он заиста јесте – хуманиста и творитељ драгоцених, не измаштаних, већ стварно проживљених догађаја, које ће савремена историјица, примећујемо, у многочему, нажалост, прећутати.

Загледан у реке са Калемегданске тврђаве, Вукас осећа драгоцени загрљај који му помаже да сагледа неподвојивост сенке која га прати, и када сунца нема, и на особен начин помаже му да из збира догађаја у тихости предвечерја гради слику са знаком. То му помаже да буде заветник роду и породу, који је са склапелом и пером затумарао људским срцима како би им помогао дуже да трају.

Задивљујуће је са којом прецизношћу Вукас записује догађаје, факте, временска одређења, личности и ликове давно потонуле у тмушу дубоких јама, из којих их вазноси према светлости његова реч. Реч којом описује блиставу сузу потеклу из деда Савиног ока са слике на надгробнику и њено параболно значење, или ону која описује Авалу, Ташмајдан, Чукур чесму, јатаган, пиштољ, пушку, топ и крв. Топлу људску крв.

Оне који су се, бранећи Београд, добровољно исписали из бројног стања, Вукас враћа међу споменике живе и дотура топониме по којима су се, у различитим епохама, записивали углавном немили догађаји, после којих нас је увек било мање. И, ако нема обележја, ако их не нађемо – запишимо, како то Михаило Вукас чини, да им се имена у причи помину. Да се не забораве. Јер, како рече – ЗАБОРАВ ЈЕ ГОРИ И ОД САМЕ СМРТИ.

Видак М. Масловарић

ЧИТАЈУЋИ ХУМКЕ МИХАИЛА ВУКАСА

Ова збирка је по свом прозном облику споменар на лепе, сјајне, ружне и тужне тренутке аутора и његовог животног сапутника. Писана прецизно, искрено и нада све истинито као размишљања над животом у бившој и садашњој отаџбини и страниј домовини, збирка носи слику макрокосмоса који су освајали чланови породице Вукас. И велики, и мали. Без обзира да ли били у СФРЈ, Србији или Краљевини Шведској, у Београду или Гетеборгу, аутор их приказује како дишу и мисле заједно, како своје емоције стављају на видело, уз осмех, са и без суза. Емоције их вуку натраг, у прошлост, у завичај и корене породице, у течну садашњост са непрестаним припремама потомака за будућност.

Живот сабран у овим приповеткама је на изглед прост а у суштини је густо плетена мрежа, у којој су људске судбине изаткане као чворови, који се замрсују у сенци рата и размрсују у годинама мира. Та мрежа се плете око аутора и његове супруге Мирјане, око свих чланова породице Вукас и њихових познаника и пријатеља, око предела којима су ходили и постојали.

Писана питко, сликовито, метафорично, истинито, емотивно као живо збивање, збирка приповедака Хумке носи бремене уметничке визије и предаје се читаоцима као узбуљива бајка о одрастању.

Новела Бака Мирјана нас уводи у Врлику и Гетеборг, у сагу о деди, оцу Мирјанином, и деди и баби, заштитницима

унуцима Вукасових, о капији, која је била туђа, и прозору, који воле шведски јелени. Пресецају их трауме ратних прогона, слутње на смрт, од којих се бежи у небеску галаксију. И у свет дечије маште и стварности.

Прича Мушмула је интимна породична сага о љубави и нетрпељивости, о одраслима, деци и њиховој деци. Скицира подељени живот на Гетеборг, Београд, Режевиће, на Шведску, Србију и Црну Гору, на мушки и женски свет, на пензионере и активне упослене. Од времена лекарске праксе испод Авале до пензионерских дана, опет ту испод Авале.

Ово је прича о искуствима и доживљајима, о памћењу једног лекара и хуманисте, и једне шампионке у гимнастици и њиховим потомцима. И њиховом погледу на свет између старог и новог Авалског торња, испод ког подижу своје потомке.

Главно питање је шта смо оставили деци, а шта једно другом? Мушмулу и пољубац. И за баку и за унуку. У овом одговору задржана је поетика казивања аутора.

Два круга, Он и Она, бескрајна, спојена, два беоцуга, отац мајка, деда бака, деца и деца, пријатељ и пријатељ. Ово је сиче поеме Права љубав заборавана нема о пријатељству два човека са лицима препуним бола. И после много година поделили су радост, јер када је утихнуло оружје, оживела је пријатељска љубав.

Свећа је тужбалица о кући на погрешној страни реке Саве, тамо где бораве усташе и њима слични. Ту су они људе требали и истребили. Исписана је јер у нас историја има навику да се понавља. Уз поклике „Хваљен Исус“, губили смо животе, али нисмо разум и веру.

Аутор не заборавља смрт, али више верује у живот, који је у кућу на погрешној страни реке Саве, западној, унела свећа која је обајсјала људе деда Милоја у њој. И храбрила их да истрају у спасењу и спасавању на тлу крваве хрватске и НДХ. Није ово прича о злим Хрватсима и лудим Србима, већ о злочинцима и обичном народу, који се борио да преживи. Прво деца, за коју су усташе створиле посебан логор за убијање, па они старији.

И пола века касније историјски точак се окренуо по истом злу. Бол, патњу и неспокој унео је у нову генерацију, чак и далеко до Гетеборга. Не може се побећи од зла, ако не верујеш

у живот и његову лепоту, ако не нађеш своју карму и божју светлост у љубави ближњих, порука је ове тужбалице.

Аутор зато своју збирку Хумке завршава управо прозним стихом из ове приче:

– Толике су у име љубави побили. На моје очи. Хтели су да и мене убију мојом љубљви према човеку. Нису успели. Спасила су ме огледала душе оних које сам ја спасио. Од смрти, ране, болести лечио. Спасили су ме они који су ми љубав узвратили.

У овој мисли има толико снаге и вере, које просто зраче из Хумке, да их чине делом коме се треба посветити без остатка.

Марко Лопушина, публициста

Садржај

СВЕЂА	3
„Ђурђевдан	5
Кућа била на погрешној стране реке Саве. Западној.	6
Историја има навику да се понавља	9
Опрости Боже. Хваљен Исус.	13
А која би га фамилија ћела а да није прошо војску?	17
Онај што гледа у дрво увек подвикне – <i>uge!</i>	20
У обе куће свећа до зоре горела	24
Кад је стиго до дечјег логора и Градишкој... даље нијесам издржао.	30
Где је мој тата?	37
Сри Ланка	40
БАРКА	47
Чамац на Уни	48
Нојева барка – за окужене Србе	52
Пази како газиш и да ниси паучину такнуо	54
Јак. Добро. Водиш жена. Чуваш моја жена у Немачка.	57
Све се утиша када се црквени кров сруши	59
Доктора Младена и учитеља Уроша увек ваљало чути.....	61
Осмерац на Дунаву	63
Жућа на Сави	68
Мунрејкер на Балтику	77
Огњене стреле се сручиле на све што им се нашло у близини	82
Мунракер у Будви	90

МУШМУЛА	97
цццццц	98
Права љубав заорава нема.....	111
ЖИВОТ И СМРТ У СТАЛНОМ ПРЕПЛЕТУ	115
ЧИТАЈУЋИ ХУМКЕ МИХАИЛА ВУКАСА	118

Михаило Петра Вукас

ХУМКЕ – 2

ДРУГА КЊИГА

АКАДЕМСКА МИСАО
Београд 2016.

Михаило Петра Вукас
ХУМКЕ – 2
ДРУГА КЊИГА

Рецензенти
Видак Масловарић
Марко Лопушина

Издавач
АКАДЕМСКА МИСАО
Бул. краља Александра 73, Београд

Графичка обрада и прелом
Жељко Хрчек

Дизајн корица
Зорица Марковић, академски сликар

Штампа
Академска мисао, Београд

Тираж
300

ISBN 978-86-7466-657-9

НАПОМЕНА. Фотокопирање или умножавање на било који начин или поновно објављивање ове књиге – у целини или у деловима – није дозвољено без претходне изричите сагласности и писменог одобрења издавача.

ДЕДА

Ниш, 1950

Лето у Нишкој Палилули увек било мали рај за децу. А није их фалило. Из сваке авлије бар по троје, четворо. А кад се сви скупе код рампе или у црквеном дворишту, тек тада видиш колико их је. Али никад не праве проблема.

Оно, није баш никад. Оће који пут да се споречкају са децом преко потока. Оном из циганске мале. Упадну кроз нечије двориште, излегну на улицу – па ето гужве. Дечаци се избо-betaју. Али без веће бруке. Понека масница, огреботина, плаво испод ока. Ретко нешто веће. Знали циганчићи да баце по који камен кад виде да ће извући дебљи крај.

Девојчице никад нико није дирао. А ни старији нису на то гледали попреко. Мамини синови морали. Мајку им циганчићи поменули. На сав глас. Па шта ће. Ето – било, стрефило се. Због мајке. Па шта ако су поцепали панталоне. А тате – ко тате. Ни они нису некада били бољи.

Једино су деде вазда заинтересовани. Нарочито кад настане већа гужва. Увек се примакну да виде ко је кога, а ко од кога. Дедин пензевек лепо ... лепо... на деду, нема шта. Није га ваљда цабе учио како ће и кад ногом а кад само шаком. Песницу и главу само око се баш мора. А онда се врате у Тозину кафану да наставе где су стали са дупло голо. У доминама.

Али не сви.

Код Лешка и комшије му Николе друго и другачије дружење. Они имају чак два дворишта. А у огради, оној одмах између кућа, нема ни коца ни конопца а камоли тарабе. А и шта

ће им. На крају сваке партије домина су сви добро наћефлеисани.

Лако је њима – вајка се писар „ћело” – Лешков подрум љунији од Тозиної. И све џабе. Баџали љричу.”

Око њих се увек врзмала деца из три куће. Дечаци наравно. Све један другом до ушију. Један другом. Никако јадна другој. Девојчицама ту није било места. Оне се играју за себе. Нане, баке и тетке их имају на оку. По нешто и поуче. Колаче да испеку, слатко да скувају, славски колач да украсе.

А на дечаке нико не пази. Само морају да увек буду при руци. Да се у подрум или на таван оде и донесе што неки деда затражи. Из све три куће. У све три куће. Све имају и таван и подрум. Једна реч и кажипрст били довољни. Одмах, и то трком, се жеља ли, наредба ли, извршавала.

Данас се цело друштво скупило. За столом сви шесторица. Биће ту посла. И зараде. Него. Увек се деда одужи унуку. Није важно чијем. Али бонбона, па који пут и динар маломе у гаће или кошуљу тури.

Ево баш данас се деда Лешку прохтело кувано јаје а деда Јефти живо. Лешко да га изеде полако. Да у со мочи. Без леба наравно. Али са кајсијовачу да уста од жуманце опере. Да зуби нису жути. Недао Бог. А деда Јефта само иглом пробуши јајце. На врх, па полако сиса.

Не престаје док све не извуче. Онда стави љуску испред себе. Прво љуску па тек онда домине. Цела љуска срећу донесе. Ако пукне – боље да се од стола дигне. Би он али остали не дају.

А Мића једва дочека да се покаже да је и он већ одрасто. Да и он може да донесе и јајце из кокошињца и ракију да натоци у подруму. Из оно мало буренце. Оно иза велике бачве. Зна он добро које је које и из кога и за кога да натоци. Деда Лешко га научио. Ко оно мало штене што му се од ногу не измиче. Тек 4 месеца има.

Мића је наравно много старији. И већи. И паметнији од кучета. Напунио пре месец дана шест година. Није то шала. За тај дан му нана Кајсија сашила дугачке панаталоне. Преврнула деда Лешкове железничарске. Истина изношене али кад је преврнула ногавице испаде ко ново.

Е па, кад оно навуче дуге пантоле, одма се угура међу старкеље. Тако нана Дана зове сву шесторицу. Понекад промени па прогунђа –

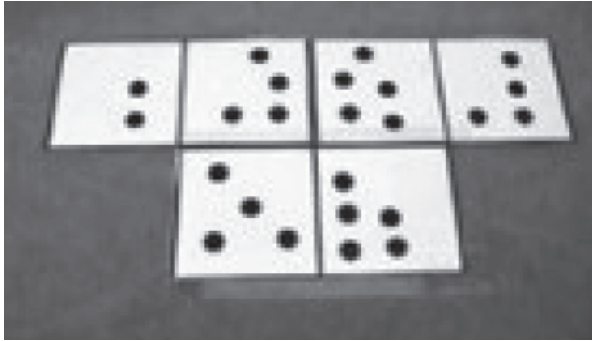
„Бесѿслени јарци. Само знају да домине и без ѿѿа кр-сѿе... Деру се, до рамѿе се чују...”

А њих баш брига...Терају своје. По своме.

„Еве ѿи сад гуѿла шесѿица... а ја зайварам... нашо сам је... ѿако... два са ѿројком... чикам ѿе Марко.”

И тако по вас цело поподне... И празнили чашу за чашом. Сифон соде и бокал црњака се попије. Али само на тенане. Сркну па оставе. И ако је врућина. Бар има ладне воде.

“Дедер геѿе, најуну бокалче... Прво исѿумѿај малце. Да ледна гође.”

А тек кад им се и прота придружи. Онда их он све прекрсти. Полић ракије и бокалче са црњаком учине своје... Ама пази да не помешаш. Мислим, стари прота Порфирије. Не онај млади. Не он. Њега попадија на узици држи.

„А ако се мало ѿомами онда може и ѿем да му ѿури међе зубе. И дизѿине да ѿѿриѿеѿне. На ѿриву да се окачи. “

Тако ти нана Кајсија и нана Даница одбресе.

Старкеље не старкеље, бадавације или не, ама се они само накревеље на нове надимке. Тек мало искриве уста. Двојица ни то не могу. Мора цигар да остане међу уснама. А друга двојица се нешто много замислила. Ваљда коју би домину да спусте на сто.

А сто је опет прича за себе. Кад би само знао да прича шта се све на њему, поред њега, испод њега, нашло за ових петнаестак година како га деда Лешко донео са железничке станице.

Није Нишке. Не дао Бог да узмеш са свога перона. Негде код Врања видео да су га оставили код скретнице. Ничији – свачији, па мого да буде и машиновођин.

И Лешко га поставио испод ораха. Баш овог поред чесме. Мислим пумпе. И она остарила. Шкрипуца па се нана Даница на деда Јефту нарогушила пре неки дан.

„Ваљда и жандармериски наредник може мас´ да шури око ручке.“

Шкрипуца пумпа али воду извуче ко да је тек из фабрике донели. Добро дође чаша ладне воде кад су ти само погане до-мине у руке допале.

„Браво, Јефто браће рођени. Брацо и њо мајци и њо оцу. Браћо си ми, али жандар. А без жанмдара никад ништа ниси могао у овој Палилули. А тек преко Пиројску рамју. Само се ви из Жандармерије рачунаше. Сви ми остали смо само јолојузи. И ја. Машиновођа. И колику кућу направио. Али, само све ви нешто. Власи мори. А нас њежорица овде? Што бре седим со јолојузи?“

Деда Јефта само искоса погледа у брата му Лешка па се исправи. Подиже домину до уста. Пољуби је па инатцијски полако, много полако, спусти на сто.

„Ево, збој ово. Ви, јолојузани, кажеш. Па шта онда друго да вам дам? Ја само да вашу реч њошврдим.“

Сви се укочише кад жандармериски наредник положи домину. Ону. Баш ону. За њих најцрњу. А за њега најбољу. Спустио „дупло – голо“.

И тако се заврши партија за то вече. Сви изгубили вољу за нову. Дупло-голо им уби вољу за домине. Али не и за чокање. Док се флаша не испразни нико се од стола не подиже. А како су се на растанку подигли само су нане и баке знале. Знале али нису о томе никада реч рекле. Мушки у кући су – мушки. Пијани ко трезни. Домаћин је газда и његова је задња. И она коју је још могао да изрекне док се језик није сасвим саплео.

Мићине најбезбрижније године имале свој чар. Деда Јефта и деда Лешко му дане усрећили. Увек били расположени да се са њиме поиграју, понешто поуче али и да по туру пљесну ако баш заради.

Само су понекад били баш тужни. Узму унука између себе. Покажу му избледелу фотографију што им нана Кајсија

донесе. Речи биле теже од жара. Њихова бол се сама од себе на дете прелива.

„Ово је наш најмлађи браћ. Неће на Дрини ја ранише. У ноју. Леву. На јсу рана, на јсу и зарасла. Прејурао он и Арбанашке јланине. Сјијо у Драч. У сјрој јоново сјао. Само, млоіо слаб био. На ноје није моіо да сјане. Укрцали ја на брод ја у Грчку. Ојоравио се некако. Само ја знам како ја на зор наћера да леб, јамо на оно осјрво, бајали. И оздрави. У чеји ја дочекали како се само друјар из мрјвих са Вида враји. Код Лесковац ја друја рана од друјова ојеті одвојила. Преживео и њу. Сјијо у Велику Плану на својим нојама. Накачише му орден на блузу. Војничку блузу. Рајну. Није је скидао ни кад се демобилисао.“

Деда Јефта отвори шаку. На длану су се пресијавале Албанска споменица и медаља Милоша Обилића.

„Само није моіо дуіо. Умре јадник...“

Погледа у Мићу.

„... Ово ми осјавио да теби, кад јорасјеш, дам. Да ја не заборавиш. Да не заборавиш Милојка јоднаредника Друјоі јука срјске војске – Тојлиској Гвозденој јука. Твој јравој гегу.“

Албанска споменица

Медаља Обилића

Деда Јефта прво спусти главу на груди а онда подиже навише колико је могао. Устаде, испрси се. Испаде некако много

вишли и мршавији него иначе. Погледа у брата. И овај устаде, пружи кожну кесицу. Јефта је полако отвори. Растеже конопчић па унутра спусти обе медаље.

„Мићо, сада ћемо до цркве. Ућалићемо свеће. Сва шројица. Ућалићемо прег олшаром, измећемо најоље и сшавиши позади чесме. Сешићемо на клују а оне ће да јоре поред нас пола саша. За шoliko има воска у свакој. Биће довољно да чујеш како оно би кад нас пошераше у Арбанасе.“

„Ти наравно знаш да је мама из Тојличке велике плане. Био си шамо два пуша. Видео си кућу где смо се ја и деда Лешко и швој прави деда Милојко родили. Ту смо и основну школу завршили. Тамо смо и осшали да сељачке послове изучимо. Али све исшадге друшачије. Све се промени кад нас оно Бујари најали. Жарили и шалили. Право у Тојлицу ућали. Знаш да се шako зове сав онај крај поред реке и исшод Јасшреица.“

„Знам. Река се зове исшо шako – Тојлица. И знам да шече на јоре. Тако ми мама рекла. И оно брдо ми показала. Велико. Али се нисмо шењали. Не знам како се зове.“

„Па није баш шako али скоро. Река се зове Тојлица ша смо по њој и сви ми Лешевићи – Тојличани. И мама и нас двојица.“

„А ја?“

„Не. Ти си се родио у Нишу. Ти си Нишлија. Али није лоше да су ши деде из Тојлице. Цела мамина фамилија.“

Подигне кесицу па је протресе.

„Чујеш како звецка? Медаље су ши од јвожђа. И ми из Тојлице исшо шako. Зашо нас и зову јвоздени. Али да идемо редом.“

Мића узе кесицу у руку. Испружи испред себе. Мало протресе па задржа на длану.

„Тешко је... и звецка... мора да су од јвожђа.

Накрену главу да погледа деда Јефту –

... од јвожђа из Тојлице?“

Браћа се само погледаше па им се лице претвори у један велики осмех.

„Ако је ово деда Милојко добио... ша мени дао... онда сам...?“

Опет диже поглед. И обрве се подигле. Питање срочио без речи.

„Добро де. Ти си Лешков ѿензевек, мој ѿосилни, мамин син, љуби ѿа мајка. Па... кад нешто ѿромислим... мора да си и ти Тоѿличанин... бар на ѿола...“

Мића га прекиде. Тресе кесицу и поскакује.

„И ја сам ѿвоздени. И ја сам ѿвоздени. Их, кад звекнем Брану неће више никад да ми се руѿа. Их, и ја сам ѿвоздени.“

Деда Лешко га узе за руку. Морао да се смири.

„Оћеш ли да чујеш што ти Јефта ѿчео да ѿрича или нећеш?“

Мића му седе у крило па се загледа у деда Јефту. Сав се претвори у уво.

„А, оно са Буѿарима. Па, они дошли а ми их нисмо звали. Па их ми дочекали као... аха... као што ћеш ти Брану.“

И све би опет по старом. Милојко се ожени и доби ћерку Лепосаву. Твоју маму.“

„А, што је она ѿвоздена! Сад разумем. Таѿа јој ѿако ѿонекад каже – баш као да си од камена, од ѿвожђа, од челика... а што је то челик?“

„Јако ѿвожђе. Леѿо Пеѿар каже да ти је мајка од челика... леѿо каже... средила она оној црвендаћа... леѿо средила...“

„Кој црвендаћа дег?“

„Па оној што у вашу кућу дошо неѿозван... ко Буѿари. Па ѿа наша Леѿа ѿако и исѿраѿила. Ама оћеш ли ти да чујеш ѿричу до краја?“

Деда Лешко стави шаку преко Мићиних уста.

„И ти си ко он. Какав оѿац.. ама бре... какав дег... Јефти-мије... ѿакав и син, а бре... унук... унук... језик вам увек исѿрег зуба.“

И дада Јефта крену. Више га нико није прекидао. А оно, и да је хтео не би могао да га заустави. Мисли се ређале а језик расплео.

Уместо епилога

И би дан. И би светлост.
И би ноћ. И би мрак.
И би људски род на светлости дана и у мраку ноћи.
Богу се пожалише. И сунцу. И месецу.
Светлост!
Неко негде одлучи.
И би месечина. Напољу.
У пећини, у изби, у колиби, у кући, у палати оста мрак.
Ватру подарише. Да светла буде и дању и ноћу. Напољу и
унутра.
Ватру посестриму воде. *Добре слује а зли јосјодари.*
Сажали се Бог. Узбуну се природа. Помоћи треба.
Ум човеку дадоше. Превидели да је и ум добар слуга а зао
господар.
Уз светлост свеће и кандила, сијалице и рефлектора мно-
го доброга се човек домого. Ум, добар слуга, га услужио.
Уму-господару не би право. Што ум-слуга за добро ство-
рио то ум-господар разарао.
Бог и природа. Веронаука и наука. Библија и Дарвин. Обо-
је би да осветле траг развитка животињског царства. Живота
од амебе до homo sapiens-а. Сваки на свој начин.
А где је ту мали, обичан човек? Homo sapiens што на две
ноге ходи. Усправно.
На две ноге ходи.
Усправно?
И бог и наука кажу исто: *ум човека краси.*
А умови се сударили. Добро и зло из човековог ума про-
истекло.
Ум из љубави убијао.
Мени од мајке рођеног оста да живим са мојим власти-
тим умом – слугом и умом – господаром. По Божјим запове-
стима и природним законима. И кад их има. И кад их нема.

Брзо ме живот научи – ум царује а снаја кладе ваља и да Бої силу не воли али сила Боїа не моли.

Мудраци филозофи закључили: Човек се роди. Човек умире. Објаснили: Природа одредила. Оіраничила људски век. И ум оіраничила.

И ту се све судари. Живот и ум.

А Ното **sapiens**?

Мудраци одговор срочили: Сви би да су у ѿраву.

А ја? Где сам ту ја?

Човек сам. На две ноге ходим. И ум имам. За лекара био довољан. Да лечи. Некада и да излечи. Болест да победи. Болест и ране. Увек. Свуда. Свакоме. Мени оста неодговорено питање:

Убијах ли их ја својом љубави?

Бели голуб на киши. Видех – није узлетео док му топли сунчев зрак крила не осуши.

Опран бели голуб узлете пут неба. Моје га мисли прате. У сусрет дуги. Да прођу испод ње. Да се мисли обоје дугиним бојама.

Не стигох до дуге... Вихор разасу мисли.

Бели голуб. Светло плаво небо. Обоје киша опрала. Моје мисли из мозга није могла да испере. Осташе изломљене. Попут сунчевог срака у капи кише преломљеног. У свим дугиним бојама.

Моје мисли остале у црно-белом. Моје зенице покупиле и оно у црно белом и оно у бојама дуге. Покупило и на мрежњачу донело. Дамари до срца пренели. А у срцу ми – царица душа. Није чудо да ми ђед уистину зборио. *Око ѿи је, Мићо, оілегало душе.*

Ђеде, тек сада спознах сву снагу твојих речи. Очи су премало доброга а превише зла души послале.

Толике су у име љубави побили. На моје очи. Хтели су да и мене убију мојом љубави према човеку. Нису успели. Спасила су ме опгледала душе оних које сам ја спасио. Од смрти, ране, болести лечио. Спасили су ме они који су ми љубав узвратили.

Узвраћам им поздрав у име Бога и науке:

Одабериће ѿија вам најбоље одіовара – сијалицу, рефлектор, кандило или свећу. Мојој души најдражи су мирис ѿамњана уз сћручак босиљка.

Аутор

Биографија

- Рођен 1939. године у Нишу
- Гимназију завршио у Земуну а Медицински факултет у Београду
- Специјализацију опште и торакалне (кардиоваскуларне и плућне) хирургије завршио у Шведској
- Докторирао на Универзитету у Гетегборгу
- Стручна усавршавања допуњавао у Стокхолму, Цириху, Паризу, Лејдену, Лос Анђелесу.
- Секретар Удружења кардиоваскуларних хирурга Шведске
- Изабран за визитинг професора медицинских факултета у Крагујевцу и Београду
- Учесник са оригиналним радовима на многобројним стручним скуповима у свету, СФРЈ и РС
- Аутор и коаутор више књига и стручних радова
- Оснивач Секције Српског Лекарског Друштва и Информативног центра Србије у Шведској.
- Почасни члан Академије Српског Лекарског Друштва (СЛД)
- Добио Повељу СЛД
- Учесник рата 1991. као добровољац хирург у јединицама ЈНА
- Одликован ратним Орденом за храброст

- Вишегодишњи потпредседник Југословенског савеза у Шведској, председник социјалног одбора
- председавајући на I и II конференцији грађана на раду у иностранству (1993, 1994)
- Председник Светске Српске Заједнице за Скандинавију
- Представник Европских савеза на три конвента Serbien Unity Congres-a, USA
- Добио Грамату СПЦ (од Њ. Светости Патријарха Павла)
- Примљен у Братство Слободних Зидара Шведске
- Члан Академије Слободних Зидара Шведске
- Носилац златне медаље научно-истраживачке ложе Слободних Зидара
- Организатор званичне посете делегације града Београда граду Гетеборгу 1992.
- Организатор хуманитарне помоћи медицинским центрима у Србији, Ц. Г. и Р. Српској
- председавајући на II и III скупу хуманитарних организација (1995, 1996)
- Уврштен у 100 личности које су обдележиле 1992. годину у Југославији („Борба“)
- Одлокован за хуманитарни рад у време рата и санкција (Швајцарска, Аустрија)
- Лекар репрезентација у спортској и ритмичкој гимнастици на СП (САД, Кина) и ЕП (Норвешка)
- Руководилац пројекта „Артериосклероза, хипертензија, анеуризма аорте, аритмија, изненадна смрт“
- Члан Удружења књижевника Србије
- Признање за животно дело Академије Иво Андрић. 2016.
- Добио Златну значку КПЗ Србије, 2016.
- Ожењен Мирјаном дев. Билић (вишеструка првакиња Југославије и шампион Европе у спортској гимнастици)
- Отац четворо деце и седморо унучади
- Супружници уписани (сваки понаособ) у Енциклопедију Србије (САНУ, Матица Српска)

Садржај

ДЕДА	3
Ниш, 1950	5
Топлица, 1914-1918.....	12
Виноград, 1947	18
Деда Урош	21
Гетеборг, на Бадње вече, лета господњег 2016	30
Београд, Бадњи дан, лета господњег 2016	43
Београд, Бадњи дан, чесница, лета господњег 2016.....	45
БАКА (Мирјана)	47
Јутро на северу. Зима а топло као у твојој кући.	
Оној тамо далеко.....	54
Беземљаши, Срби преко Дрине	56
И мали срндаћ и велики ирвас највише воле Милину шаргарепу.	60
Изазови вечности Олимпа.....	63
Десило се	65
Прасак	71
Те ноћи је започео вечну стражу	75
Није прохујало са вихором	79
Усе и у своје кљусе.....	82
ДИФ.....	86
Знање је снага, знање је моћ... ..	90
Скретничар возове на исти колосек у станицу пустио	92
„Где ја стадох, ти продужи”	96
УМЕСТО ЕПИЛОГА	99
БИОГРАФИЈА	103